

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder (RP 48/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Anne Kohvakka, justitieministeriet
- regeringsråd Sonja Varpasuo, justitieministeriet
- riksdagens justitieombudsman Jari Råman, riksdagens justitieombudsmans kansli
- justitiekansler Janne Salminen, Justitiekanslersämbetet
- professor Minna Kimpimäki
- professor Sakari Melander
- professor Elina Pirjatanniemi
- professor Veli-Pekka Viljanen
- juris doktor, vicehäradshövding Petri Jääskeläinen
- f.d. domare vid Europadomstolen Pauliine Koskelo.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Dan Helenius
- biträdande professor Anu Mutanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder ändras.

Lagen var avsedd att träda i kraft den 1 januari 2026.

Utlåtande GrUU 37/2026 rd

I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Enligt regeringens uppfattning kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

LAGUTSKOTTETS BEGÄRAN OM UTLÅTANDE

Lagutskottet beslutade den 4 september 2025 att i enlighet med 38 § 2 mom. i riksdagens arbetsordning begära utlåtande av grundlagsutskottet om hur propositionen ska bedömas med avseende på de konventioner om mänskliga rättigheter som är förpliktande för Finland och bestämmelserna i grundlagen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) I propositionen föreslås det att lagen om internationellt samarbete vid verkställighet av vissa straffrättsliga påföljder ska ändras så att finska myndigheter med stöd av lagen ges behörighet att överföra verkställigheten av ett dödsstraff som bestämts i en främmande stat och omvandla dödsstraffet till en frihetsbegränsande påföljd som ska verkställas i Finland.

(2) Syftet med propositionen är enligt dess motiv (s. 6) att möjliggöra en effektiv och rättvis realisering av straffansvaret också i sådana situationer där en finsk medborgare eller en person som har sin hemvist i Finland har dömts till dödsstraff i en främmande stat och dödsstraffet inte som sådant kan omvandlas till en påföljd som ska verkställas i Finland.

(3) Den föreslagna regleringen är enligt propositionen av betydelse med avseende på 7 § 2 mom. i grundlagen, som föreskriver att ingen får dömas till döden eller torteras eller utsättas för någon annan behandling som kränker människovärdet. Denna grundlagsbestämmelse förbjuder entydigt och absolut inte bara verkställighet utan också utdömande av dödsstraff i Finland (se GrUU 6/1997 rd, s. 3/I, och GrUU 28/2024 rd, stycke 34—41).

(4) Förbudet mot dödsstraff ingår i det sjätte och det trettonde tilläggsprotokollet till Europakonventionen och i det andra tilläggsprotokollet till den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen), vilka Finland har ratificerat. Dessutom har Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ansett att dödsstraff under alla omständigheter också strider mot rätten till liv enligt artikel 2 och förbudet mot tortyr enligt artikel 3 i Europakonventionen (Al-Saadoon och Mufdhi mot Förenade kungariket, 2.3.2010). Det är fråga om ett ovillkorligt förbud som det till exempel enligt artikel 15 i Europakonventionen inte är möjligt att avvika från ens under undantagsförhållanden.

(5) Enligt bestämmelserna kan ett dödsstraff som har utdömts i en främmande stat omvandlas till en påföljd som ska verkställas i Finland och verkställigheten av påföljden överförs till Finland. Grundlagsutskottet anser att det väsentliga är att den föreslagna regleringen inte innebär verkställighet eller utdömande av dödsstraff, vilket 7 § 2 mom. i grundlagen förbjuder.

(6) Dessutom anser utskottet att det med avseende på 7 § i grundlagen kan anses positivt att regleringen gör det möjligt att överföra verkställigheten av ett dödsstraff som har dömts ut i en

Utlåtande GrUU 37/2026 rd

främmande stat till Finland och omvandla straffet till en frihetsbegränsande påföljd som verkställs i Finland. Den föreslagna regleringen kan således förhindra verkställigheten av dödsstraff. Av Europarådets medlemsländer är det enligt uppgift åtminstone i Frankrike möjligt att med den dömdes samtycke omvandla ett dödsstraff som dömts ut utomlands till ett fängelsestraff som följer fransk lagstiftning.

(7) Den föreslagna regleringen är enligt grundlagsutskottets uppfattning inte problematisk med avseende på 7 § 2 mom. i grundlagen eller Finlands internationella människorättsförpliktelser.

(8) Grundlagsutskottet fäster uppmärksamhet vid att det i bestämmelsen föreslås att ett villkor för att omvandling och verkställighet av dödsstraffet kan ske utan den dömdes samtycke är att den dömden drar sig undan verkställighet av dödsstraffet. Att en dömd, i enlighet med grundläggande konstitutionella principer och grundlagens 1 § om människovärdets okränkbarhet samt syftet med de grundläggande fri- och rättigheterna till liv, förbud mot dödsstraff och förbudet mot kränkning av människovärdet i 7 § 1 och 2 mom. i grundlagen, drar sig undan verkställigheten av ett dödsstraff kan enligt utskottet inte vara en förutsättning för omvandling och verkställighet av dödsstraffet i Finland. Man kan de facto inte förvänta sig något annat beteende av den dömden än att dra sig undan verkställigheten av dödsstraffet. Lagutskottet bör ändra den föreslagna regleringen så att det inte ställs som förutsättning för omvandling och verkställighet av dödsstraff att den dömden drar sig undan verkställighet. Enligt utskottets uppfattning kan det föreskrivas att det är möjligt att omvandla och verkställa dödsstraffet utan den dömdes samtycke och andra tilläggsvillkor.

(9) I propositionen har det ansetts att den föreslagna nya lagen också kan tillämpas retroaktivt på överföring av verkställigheten och omvandling av påföljder som bestämts före ikraftträdandet av lagen. I motiveringen till lagstiftningsordningen (s. 14) bedöms den föreslagna regleringen med avseende på den straffrättsliga legalitetsprincipen i 8 § i grundlagen, artikel 7 i Europakonventionen och artikel 15 i MP-konventionen. Vid bedömningen har det också ansetts vara av betydelse hur ändringen förhåller sig till den rätt till personlig frihet som tryggas i 7 § 1 mom. i grundlagen. Enligt propositionsmotiven (s. 14) ingriper ändringen man genom ändringen inte i straffbarheten av eller straffet för en viss gärning, vilket det enligt ordalydelsen är fråga om i 8 § i grundlagen och i de internationella fördrag som ligger bakom den bestämmelsen.

(10) Grundlagsutskottet har ingenting att invända mot den bedömning av retroaktivitet som görs i propositionen, särskilt med beaktande av att det närmast är fråga om processuella bestämmelser som inte utvidgar straffbarheten eller skärper de straff som står till buds.

(11) Enligt propositionsmotiven (s. 6) är det i fråga om ärenden som gäller överföring av en dom som meddelats i en främmande stat i praktiken dock utmanande att hålla kontakt med den främmande staten, att få de uppgifter som behövs för överföringen av verkställigheten av domen och särskilt att överföringsprocesserna av dessa orsaker tar lång tid. I samband med att justitieministeriet bedömer förutsättningarna för överföring av verkställigheten och för omvandling ska ministeriet enligt motiven också bedöma om kravet på en rättvis rättegång tillgodosätts, och vid behov kan ytterligare utredning om förfarandet begäras av domsstaten.

Utlåtande GrUU 37/2026 rd

(12) Grundlagsutskottet anser det vara viktigt att statsrådet försöker bedöma möjligheterna att stärka de lagstiftningslösningar genom vilka man så väl som möjligt kan försäkra sig om att förutsättningarna för en rättvis rättegång uppfylls.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 26.5.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Onni Rostila saf (delvis)
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Atte Kaleva saml
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Ville Skinnari sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Sekreterare var

utskottsrad Johannes Heikkonen.